

Nagy Ildikó:

Családok pénzkézelési szokásai a kilencvenes években

Bevezető

A nyolcvanas évek elején egyik megjelent tanulmányában J. Pahl az angol családok pénzkézelési szokásairól írt. A szerző hipotézise szerint az, hogy milyen pénzkézelést folytatnak a házastársak, illetve élettársak a partnerek között fennálló hatalmi viszonyt is mutatja. Pahl feltételezése az ún. "erőforrás" elméleten alapul, miszerint minél több erőforrással rendelkezik az egyik partner, annál nagyobb hatalmat gyakorolhat a másik felett. Egy párkapcsolatban a partnerek különféle "erőforrásokkal" rendelkezhetnek: kulturális (iskolai végzettség), anyagi (saját jövedelem, vagyon), kapcsolati tőkével (barátok, ismerősök). Ezen elmélet alapján annak van nagyobb hatalma a családban, aki pl. magasabb iskolai végzettségű, magasabb jövedelemmel vagy vagyonnal rendelkezik, illetve több társadalmi kapcsolata van. Pahl feltételezése szerint tehát a partnerek közül annak van nagyobb szava, hatalma a családban, aki a család pénze felett rendelkezik, illetve ellenőrzi a pénz elosztását. Ennek megfelelően az a kapcsolat, ahol a partnerek közösen kezelik a pénzüket "demokratikusabb", egyenlőbb viszonyt feltételez, mint az, amelyben vagy az egyik, vagy a másik partner egy személyben felelős a kasszáért. (Pahl 1983, 1990)

Ez az érdekes felvetés adta az ötletet ahhoz, hogy megvizsgáljuk, milyen pénzkézelési szokások élnek jelenleg Magyarországon, és milyen társadalmi-gazdasági tényezők alakítják azokat.

A magyar családok pénzkézelési szokásait először vizsgáló empirikus kutatások célja a háztartásokban folyó gazdálkodás, valamint a nemek közötti munkamegosztás leírása volt, és nem a nemek közötti hatalmi viszonyok vizsgálata, mint az angolszász "gender studies" képviselőinek. A hetvenes években, illetve a nyolcvanas évek végén Magyarországon végzett kutatások eredményei azt mutatták, hogy a magyar családok nagytöbbsége "közös kasszából" gazdálkodik és az esetek kétharmadában a nők azok, akik a család pénzügyeiért felelősek. Emellett kisebb jelentőség jut a közös és az egyéb pénzkézelésű háztartásoknak. Az említett empirikus kutatások eredményei azt jelzik, hogy a nyolcvanas évek végére csökkent a feleség által egy kézben összefogott pénzkézelési forma jelentősége és nőtt a közös pénzkézelés súlya. E tendencia folytatódását mutatják a kilencvenes években végzett ISSP 1994 (International Social Survey Programme) Családi értékek kutatásának, illetve az 1998-as TÁRKI Háztartás Monitor adatfelvétel eredményei is¹.

¹ A hetvenes években készült felmérés szerint a háztartások 79 százalékában összeadják a

1. A minta

A tanulmány eredményei a TÁRKI 1998-as Háztartás Monitor felvételében feltett pénzkezelési szokásokkal kapcsolatos kérdésblokk adatain alapulnak. Az adatfelvételben szereplő 2000 háztartásban összesen 2353 felnőtt élt a kérdezés idején házastársi vagy élettársi kapcsolatban, közülük összesen 2291 fő válaszolt a pénzkezeléssel kapcsolatos kérdésekre. Ebből 1041 olyan pár akadt, ahol mindketten válaszoltak.

Két mintán dolgoztunk:

- (1) *Az egyéni mintán*, amelyet úgy alakítottunk, hogy minden párból csak az egyik partner szerepeljen benne². A mintát életkor, nem és iskolai végzettség szerint súlyoztuk. Súlyozás után a minta esetszáma 1274 fő.
- (2) *A párok mintája* kizárólag a fent említett 1041 pár adatait tartalmazza, úgy hogy az együtt élő partnerek adatai egy sorban szerepelnek. A párok mintáját szintén súlyoztuk, ez esetben a partnerek egyéni súlyainak átlagával.

2. A pénzkezelési szokások kialakulását befolyásoló tényezők

A vizsgálat során ötféle pénzkezelési módot különböztettünk meg, amelyek tulajdonképpen megegyeznek a Pahl által alkalmazott kategóriákkal³:

(1) *Közös pénzkezelés*: ebben az esetben a partnerek közösen kezelik pénzüket, azaz összeadják a keresetüket, jövedelmüket és közösen döntenek arról, hogy miképpen költik azt el.

(2) *Feleség által egy kézben összefogott pénzkezelés*: ekkor a feleség egyedül gazdálkodik a "közös kasszából" és ez azt is jelenti, hogy legtöbbször ő dönt a pénz elköltéséről is.

keresetüket a partnerek. Ezeknek a háztartásoknak a nagyobb részében a családból többen is hozzáférhettek a kasszához és csak egy kisebb részében nem. A "közös kasszából" gazdálkodó háztartások közel kétharmadában (63%) a nők voltak a felelősök a pénzügyekért. (Hoffmanné, 1977, 143) Ez azt jelenti, hogy körülbelül a háztartások felében a feleség feladata volt a pénzkezelés. A későbbi 1987-es felmérés szerint a Közös kasszák aránya alig változott (80%). (Hoffmanné, 1990, 18) meg kell jegyeznünk, hogy ezek az eredmények az ISSP és a Háztartás Monitor felvétel adataival nem teljesen összehasonlíthatóak, egyrészt mert nem azonos módon tették fel a kérdéseket, másrészt, mert a "közös kassza" nem feltétlenül jelenti azt, hogy a partnerek közösen is kezelik a pénzt. Erről bővebben lásd Nagy (1995, 36).

² Az, hogy melyik partner kerüljön a mintába a következő kiválasztási elv szerint történt: a háztartásokat sorszámuk szerint sorba rendeztük, és minden páratlanból a férfit, minden párosból a nőt vettük be az egyéni mintába. Ezt a mintát egészítette ki azok csoportja, akiknek a párja valamilyen oknál fogva nem válaszolt a pénzkezeléssel kapcsolatos kérdésekre.

³ Pahl a kategóriák kialakítását tovább specifikálja azzal, hogy a pénzkezelés folyamatát felbontja három szakaszra: a) ki hozza meg a döntést arról, hogyan kezeljék a családi pénzügyeket; b) melyik partner az, aki valójában intézi a család pénzügyeit; c) a pénz elköltésének stádiuma.

(3) *Férj által egy kézben összefogott pénzkezelés*: ebben az esetben kizárólag a férj feladata a pénzkezelés, ő a család "pénzügyminisztere", ő gazdálkodik a "közös kasszából".

(4) *Részben közös pénzkezelés* az, amikor a felek egy bizonyos összeget a közösbe adnak, a maradék összegből pedig mindketten külön-külön gazdálkodnak.

(5) *Független pénzkezelésről* beszélünk, amikor a partnerek teljesen egymástól függetlenül kezelik a pénzüket, tehát nem adják össze jövedelmeiket közös kiadásaik fedezésére.

1998-ban az egyéni mintában szereplő házások, illetve élettársi kapcsolatban élő egyének 60 százaléka nyilatkozta azt, hogy partnerével közösen kezelik pénzüket, azaz összeadják a jövedelmeiket és közösen döntenek arról, hogy miképpen költik azt el (1. ábra). A párkapcsolatban élők 30 százalékára igaz az, hogy náluk a feleség egy személyben gazdálkodik a "közös kasszából". E két domináns pénzkezelési mód mellett igen alacsony az olyan háztartások aránya, ahol kizárólag a férj feladata a pénzkezelés (4%). Nem elterjedt továbbá a "részben közös" pénzkezelés sem, ugyanis a párkapcsolatban élők mindössze 3 százaléka gazdálkodik oly módon, hogy a felek egy bizonyos összeget a közösbe adnak, a maradék összegből pedig mindketten külön-külön gazdálkodnak. Még ritkább az, hogy a partnerek egymástól teljesen függetlenül kezeljék a pénzüket (2%), tehát ne hozzanak létre közös kasszát a mindkét felet érintő kiadásokra. (A tanulmány további részében az alacsony esetszám miatt a részben közös és független pénzkezelési módokat az egyéb pénzkezelési típusokkal összevontan kezeljük.)

Összességében tehát a mai Magyarországon a családok nagy többségében a partnerek összeadják jövedelmüket (95%) és azt nagyrészt közösen kezelik, kisebb arányban pedig csak a feleség kezeli.

1. ábra

Pénzkezelési módok százalékos megoszlása a párkapcsolatban élők körében, 1998 (N=1271%)

Az 1998-as megoszlás nem tér el szignifikánsan az 1994-ben végzett felmérés eredményeitől, bár 1998-ban valamivel nagyobb arányban szerepeltek a mintában azok a háztartások, ahol a feleség kezelte a pénzt, és alacsonyabb a "részben közös" pénzkezelésű családok aránya⁴ A hasonló megoszlás nem meglepő, hiszen a pénzkezelési szokások esetében - akárcsak az életmód, életstílus és az értékek esetében - nem számíthatunk rövid távon jelentős változásra.

2.1. Generációk – változó pénzkezelési szokások

A pénzkezelési szokások időbeni változását leginkább abban mérhetjük le, hogy megnézzük az egyes korosztályok milyen pénzkezelést alkalmaznak.

A közös pénzkezeléssel bírók minden korosztályban dominálnak, – akármelyik korcsoportot tekintjük, arányuk meghaladja az 50 százalékot. Ennek ellenére mégis jelentős eltérés van az egyes kohorszok között (1. táblázat). A közös pénzkezelésű háztartások aránya a legfiatalabbak (18-34 évesek) körében a legmagasabb, miközben e korosztály alig egyötödére jellemző, hogy a feleség kezeli a pénzt. Az idősebb korosztályok felé haladva csökken a közösen, és nő a feleség által kezelt "közös kasszák" aránya. E tendencia a legidősebb korosztálynál (64 év feletti) azonban megtörik, ebben a csoportban valamivel kisebb arányban kezeli a feleség a pénzt, mint a 55-64 évesek körében.

1. táblázat

A párkapcsolatban élők pénzkezelési szokásai a kérdezett kora szerint (%)

Korosztályok	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Összesen (N)
18-34	69	18	5	8	100 (274)
35-44	59	30	4	6	100 (264)
45-54	57	32	4	7	100 (317)
55-64	57	38	2	3	100 (232)
64 év feletti	61	32	4	3	100 (185)
Összesen	60	30	4	6	100 (1272)

Megjegyzés: $\chi^2 = 32,9$; szabadságfok=12; $p=0,001$.

A tendencia megtörésének egyik lehetséges magyarázata az, hogy a pénzkezelési mód is, akárcsak a családon belüli munkamegosztás, változhat a család életciklusának alakulásával (a nyugdíjba vonulás után például a párok közötti munkamegosztás módosulásával összefüggésben a pénzkezelés módja is változhat). Ugyanígy hatással lehet a pénzkezelési szokásokra az, ha a párok valamelyike más okból (pl. gyermekszülés vagy munkanélkülivé válás) lép ki a munkaerőpiacról.

A másik magyarázat az lehet, hogy a legidősebb korosztály szülei, akik a húszas-harmincas években alapítottak családot, a század elején jellemző pénzkezelési mintákat "örökítették át" gyermekeiknek, és ez eltér attól, mint amit a fiatalabb generációk láttak otthon. Ehhez megnéztük, hogy miként oszlik meg a kérdezett szüleinek pénzkezelési módja kohorszok

⁴ Az említett eltérések valószínűleg a két minta összetételének különbségéből adódnak. Az 1998-as mintában ugyanis valamivel magasabb volt az 55 év feletti, az alapfokú iskolai végzettségűek és a nyugdíjasok aránya, mint az 1994-es adatfelvételben. (A részletes mintaösszetétel a Melléklet 1. táblázatában látható.) Mint később látni fogjuk főként ezek azok a társadalmi-demográfiai csoportok, akiknél leggyakrabban fordul elő, hogy a feleség kezeli a családi kasszát.

szerinti bontásban (2. táblázat).

2. táblázat

A szülők pénzkezelési módja a párkapcsolatban élők életkora szerint (%)

Kérdezett életkora	Közösen	Anya	Apa	Egyéb módon	Összesen (N)
64 felettek	34	46	16	4	100 (160)
55-64	29	62	7	2	100 (209)
45-54	32	58	7	4	100 (293)
35-44	35	53	5	6	100 (241)
18-34	43	45	6	6	100 (247)
Összesen	35	53	8	4	100 (1150)

Megjegyzés: $\chi^2 = 38,95$; szabadságfok=12; $p=0,0011$.

A fenti táblázat adatai alapján nyomon követhető a pénzkezelési szokások alakulása a húszas-harmincas évektől kezdődően (hiszen a legidősebb korcsoportba tartozó megkérdezettek erre az időszakra emlékezhetnek vissza). A század első felében a családok többségében egy személy kezében összpontosultak a család pénzügyei, és csak jóval kisebb hányadukban volt ez közös feladat. Ha a legidősebb korosztály visszaemlékezéseire hagyatkozunk, akkor kiderül, hogy szüleiknek csupán mindössze egyharmada kezelte közösen a pénzt, a családok fennmaradó kétharmadában vagy a feleség (46%), vagy a férj (16%) látta el ezt a feladatot.

A következő időszakban (negyvenes-ötvenes években) csökkent a közös pénzkezelésű családok aránya, valamint drasztikusan visszaesett 16 százalékról 7 százalékra azoké is, ahol a férj kezében volt a családi kassza. Ezzel ellentétben a feleség által kezelt kasszák aránya jelentősen emelkedett: az adatok szerint ezekben az években csaknem a családok kétharmadára volt ez jellemző.

A hatvanas-hetvenes évek környékén újabb változás következett. Ettől az időszaktól kezdve folyamatosan csökken a feleség által kezelt kasszák aránya, miközben emelkedik a közös pénzkezelésű, illetve minimális mértékben az egyéb pénzkezelésű családok aránya a népességben. A 35-54 évesek szüleinek körében a feleség általi pénzkezelés, aránya 53-58 százalék között mozgott. Ezzel szemben a 18-34 éves korosztályba tartozó kérdezetteknek már csak 45%-a emlékezett úgy, hogy gyerekkorában az édesanyja kezelte a családi kasszát. A legfiatalabbak körében már csaknem ugyanennyire rúg azok aránya is (43%), akik a "közös pénzgazdálkodás" mintáját láthatták szüleiktől.

A fenti eredmények tehát azt mutatják, hogy Magyarországon a húszas-harmincas évektől kezdődően generációról-generációra először azon családok aránya csökkent, ahol a férj egyedül felelt a pénzügyekért, míg emelkedett azoké, ahol a feleség kezében volt a kassza. A hatvanas évektől kezdődően pedig folyamatosan emelkedett a közös pénzkezelést folytatók hányada, és csökkent azoké, ahol a feleség gazdálkodott a közös kasszából,

miközben a férjek által kezelt kasszák hányada nem változott.

Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy bár a kérdezettek viszonylag magas aránya emlékezett vissza arra, hogy szülei miképpen kezelték a pénzüket⁵, az eredmények érvényességét csökkenti az a tény, hogy retrospektív adatokat vizsgálunk. Továbbá az is torzíthatja az eredményeket, hogy a kérdezettek válaszainak korosztály szerinti megoszlása nem reprezentálja a mindenkori népességet. Mindezek figyelembevételével kell tehát értékelnünk a fenti eredményeket.

2.2. "Átörökített" pénzkezelési szokások

A pénzkezelési szokásokat erősen befolyásolja a kérdezett szüleinek gazdálkodása, az hogy milyen szokásokat hoztak otthonról a házastársak. A szülőktől látott gazdálkodási minták elsajátítása az érték- és viselkedési mintákkal együtt már gyermekkorban elkezdődik. A szocializáció során akarva-akaratlanul is megtanul a gyermek egyfajta gazdálkodási módot - ezt nevezzük most "átörökítésnek". Ez azonban nem jelenti azt, hogy a minta nem módosulhat. Az egyént a családi környezetből kikerülve többféle külső társadalmi-gazdasági tényező hatása éri, értve ezalatt az egyén társadalmi mobilitását, anyagi helyzetének alakulását, de lényeges szerepet játszhatnak ebben partnerének szokásai, a barátikör hatása és a tömegkommunikáció is.

Az "átörökítés" folyamatát vizsgálva elmondhatjuk, hogy adott pénzkezelési típus alkalmazásának az esélye nagyobb, ha már a kérdezett szülei is az adott pénzkezelést folytatták. Nagyobb valószínűséggel fog az a kérdezett közösen gazdálkodni párjával, akinek már a szülei is így tettek: ha a szülők közösen kezelték a pénzt akkor az esetek 88 százalékában a kérdezett is ezt a pénzkezelési formát alkalmazta a kérdezés idején (3. táblázat). Ezzel szemben az egy kézben összefogott pénzkezelési mód követése akkor a legvalószínűbb, ha már a kérdezett szülei is így gazdálkodtak. További érdekessége a dolognak, hogy az adatok szerint az "átörökítés" nem specifikus is. Azaz azokban az esetekben, amikor a kérdezett gyermekkorában az anyja kezelte a családi kasszát az átlagos 30 százaléknál jóval valószínűbben fordult elő (46%) a kérdezett partnerkapcsolatában is, hogy a feleség látja el ezt a feladatot. Ugyanígy érvényes ez a megállapítás azokban az esetekben, ha az interjúalany apja kezelte a pénzt.

⁵ A párkapcsolatban élők összesen 90 százaléka tudta megmondani, hogy gyermekkorában szüleik milyen pénzkezelést folytattak. A kérdezettek több mint fele (53%) emlékezett úgy, hogy az anyja kezelte egyedül a család pénzét és több mint egyharmaduk (35%) úgy, hogy közösen.

3. táblázat

A kérdezett jelenlegi pénzkézelési szokásának megoszlása a szülők pénzkézelési módja szerint (%)

A kérdezett családjának pénzkézelése	A kérdezett szüleinek pénzkézelési módja				Összesen
	Közösen	Anya	Apa	Egyéb módon	
Közösen	88	45	52	61	61
Feleség	6	46	30	16	30
A férj	1	4	12	8	4
Egyéb módon	5	6	6	16	6
Összesen (N)	100 (399)	100 (611)	100 (86)	100,0 (51)	100 (1147)

Megjegyzés: $\chi^2 = 240,2$; szabadságfok=9; $p > 0,000$.

Emellett viszont egy másik fontos megállapítást is tehetünk az adatokra vonatkozóan. Az eredmények azt mutatják, hogy a pénzkézelési szokások "átörökítésének" tendenciája a "demokratikusabb" pénzkézelési módok elterjedésének irányába mutat. Azok a megkérdezettek, akiknek szülei közösen gazdálkodtak, az átlagnál jóval ritkábban alkalmazzák a hagyományosnak számító egy kézben összefogott pénzkézelést, nem térnek vissza a hagyományos gazdálkodási formához.

Ha a párok mintáját vizsgáljuk, akkor kiderül, hogy a feleségek és férfiak szüleinek pénzkézelési szokásai nem különböznek lényegesen egymástól, bár a feleségek nagyobb hányada emlékszik úgy, hogy az édesanyja kezelte a pénzt, a férfiaknak pedig nagyobb aránya emlékszik arra, hogy szülei együtt vagy csak az édesapjuk kezelte a családi kasszát⁶ (4. táblázat). Az eltérést részben magyarázhatja a férfiak magasabb életkora (átlagosan 3,4 évvel idősebbek feleségeiknél) – azaz feltehetően a szülei is idősebbek, tehát nagyobb a valószínűsége annak, hogy az apai mintát látták maguk előtt. Lehetséges azonban az is, hogy a nemi különbségből adódó szelektív emlékezet az, ami közrejátszik, abban, hogy a férfiak és nők eltérően ítélik meg szülei pénzgazdálkodásának módját.

4. táblázat

A szülők pénzkézelési szokásai az érvényes válaszok százalékában (%) - a párok mintájában

	A feleség szülei	A férj szülei
Az anyja egyedül gazdálkodott	57	50
Az apja egyedül gazdálkodott	6	7
A szülők közösen gazdálkodtak	33	39
Részben közösen	3	2
Külön pénzkézelést folytattak	1	1
Egyéb módon	0	1
Összesen	100 (919)	100 (900)

Megjegyzés: $t = -1,72$; szabadságfok=834; $p = 0,086$.

⁶ A t-próba eredményei 5%-os szignifikancia szint mellett nem mutattak szignifikáns eltérést a férfiak és a feleségek válaszai között.

A vizsgálatban szereplő párok 37 százalékának pénzkezelési módja megegyezik mindkét fél szüleiével. A párok 16 százaléka a feleség szüleinek pénzkezelési módját, míg 15 százalékuk a férj szüleinek szokásait vette át. A párkapcsolatban élők összesen egyharmada pedig egyáltalán nem vette át sem az egyik, sem a másik partner szüleinek pénzkezelési szokásait (2. ábra).

2. ábra

A szülők pénzkezelési mintájának "átörökítése" – a párok mintájában (N=918)

A férj szüleinek szokásait "átörökítő" párok háromnegyede közösen gazdálkodik (5. táblázat). Ellenben, ahol a feleség szüleinek pénzkezelési módját vette át a pár ennél jóval megosztottabb a kép: az esetek 54 százalékában közösen, a 43 százalékban pedig a feleség kezeli a családi kasszát. Azon párok fele viszont, akiknek a pénzkezelési szokása sem az egyik, sem a másik fél szüleiével nem egyezik meg, a közös pénzkezelési formát alkalmazza. Igaz körükben nagyon magas az inkonzisztensen válaszolók aránya is.

5. táblázat

A pár pénzkezelési szokásainak megoszlása a szülői minta követésének szempontjából (%) – párok mintája

	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb	Nem tudjuk	Összesen (N)
Mindkét partner szülőjével megegyező pénzkezelés	53	46	1	0	0	100 (341)
A feleség szüleinek pénzkezelési szokása öröklődött	54	43	1	2	0	100 (142)
A férj szüleinek pénzkezelési szokása öröklődött	75	20	4	2	0	100 (137)
A partnerek szüleitől teljesen eltérő pénzkezelés	54	5	5	7	30	100 (298)
Összesen	57	28	3	3	10	100 (918)

Megjegyzés: A "nem tudjuk" kategóriába tartoznak azok a párok, ahol a partnerek eltérő válaszokat adtak "Az Önök családjában ki kezeli a pénzt?" kérdésre.

A pénzkezelési szokások követését, illetve elhagyását befolyásolja a kérdezett iskolai végzettsége is (3. ábra). A legfeljebb 8 általánost végzett háztartásfővel rendelkező párok csaknem fele folytat mindkét fél szüleiével megegyező pénzkezelést, s csak egynegyedük gazdálkodik attól eltérő módon. A legfeljebb érettségizettek esetében a legmagasabb a szülei pénzkezelési mintáját elhagyók aránya, és körükben fordul elő legritkábban az, hogy mindkét szülővel megegyező pénzkezelési formát alkalmaznának. Ez a jelenség az egyének mobilitásával van összefüggésben. A társadalmilag mobilabbak könnyebben szakítanak szülei szokásaival, ők könnyebben befogadják új értékeket és sajátítanak el új életmódot is.

3. ábra

A szülők gazdálkodásának hatása a háztartásfő iskolai végzettsége szerint – a párok mintájában (N=915)

A szülők által nyújtott mintát leginkább a falubeli párok követik, a községben élő pároknak mindössze negyede, míg a fővárosi pároknak közel fele alkalmazott a szülőkétől teljesen eltérő pénzkezelési formát (4. ábra).

4. ábra

A szülői minta hatása a párok lakóhelyének településtípus szerinti megoszlása – párok mintája (N=917)

6. táblázat

A pénzkezelési módok százalékos megoszlása a háztartás típusa szerint (%) – párok mintája

	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Nem tudjuk	Összesen
Pár	61	24	3	3	9	100 (339)
Pár 1 gyerekkel	65	17	5	3	10	100 (89)
Pár 2+ gyerekkel	62	23	3	3	10	100 (193)
Más háztartás gyerekkel	48	36	2	4	10	100 (170)
Egyéb háztartás	48	33	2	4	13	100 (217)
Összesen	56	27	3	3	10	100 (1008)

Megjegyzés: $\chi^2 = 26,79$; szabadságfok=16; $p=0,04388$.

A család méretével és szerkezetével is összefüggést mutat a párok gazdálkodási módja (6. táblázat). A gyerekes háztartások esetében gyakrabban fordul elő a közös pénzkezelés, mint a hagyományos egy kézben összefogott gazdálkodás. A többgenerációs családokban, illetve az egyéb háztartástípusok esetében felülreprezentált a feleség kezelte kasszák aránya. Ez összefüggésben van azzal, hogy a gyerekekkel rendelkező párok a fiatalabb korosztályok közé tartoznak, illetve azzal is, hogy a nagycsaládosok általában rosszabb anyagi körülmények között élnek. Mint az a következő fejezetben látni fogjuk az alacsonyabb jövedelem gyakran együtt jár a feleség által egy kézben összefogott pénzkezelés alkalmazásával.

2.3. Iskolai végzettség, jövedelmi helyzet, munkaerőpiaci státusz

Ebben a részben azokat a társadalmi-gazdasági tényezőket vesszük sorra, amelyek befolyással lehetnek a párok pénzkezelésére. A megkérdezettek iskolai végzettsége szoros összefüggést mutat a kérdezettek gazdálkodásmódjával (7. táblázat). A képzetebbek nagyobb arányban alkalmazzák mind a közös, mind az egyéb (a részben közös és független) pénzkezelési szokásokat az alacsonyabb iskolai végzettségűekhez képest. A legfeljebb 8 osztállyal rendelkező megkérdezettek valamivel több mint fele gazdálkodik közösen, a diplomásoknak viszont kétharmada. Az iskolai végzettséggel fordítottan alakul a feleség kezelésében levő kasszák aránya: minél képzetebb valaki, annál kisebb eséllyel gazdálkodik ily módon.

7. táblázat

A párkapcsolatban élők pénzkezelési szokásai a kérdezett iskolai végzettsége szerint (%)

Iskolai végzettség	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Összesen
Legfeljebb 8 általános	51	40	5	5	100 (500)
Szakmunkás	66	28	2	5	100 (339)
Érettségi	68	23	2	7	100 (274)
Diploma	65	15	7	13	100 (158)
Összesen	60	30	4	6	100 (1271)

Megjegyzés: $\chi^2 = 70,7$; szabadságfok=9; $p > 0,000$.

A párkapcsolatban élők anyagi helyzetét tekintve megállapíthatjuk, hogy a rossz jövedelmi helyzetben levők körében a legmagasabb a feleség által kezelt kasszák aránya a többi jövedelmi ötödbe tartozókhöz képest (8. táblázat). Az egy főre jutó éves háztartásjövedelem alapján számolt legszegényebb ötödbe tartozók közül minden harmadik kasszát kezeli a feleség, míg a leggazdagabb ötödben minden negyediket. A középső három jövedelmi ötödbe tartozók körében a pénzkezelési módok megoszlása nem tér el jelentősen az átlagtól. A leggazdagabb ötödbe tartozók körében viszont az átlagnál jóval gyakrabban alkalmazzák a pénzkezelés egyéb módjait is.

8. táblázat

A párkapcsolatban élők pénzkezelési szokásai a kérdezett családjának jövedelmi helyzete szerint (%)

Jövedelmi ötödök	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Összesen
1. ötöd	54	36	4	6	100 (250)
2. ötöd	62	29	3	7	100 (250)
3. ötöd	61	33	3	3	100 (248)
4. ötöd	60	30	5	5	100 (250)
5. ötöd	62	23	5	10	100 (250)
Összesen	60	30	4	6	100 (1248)

Megjegyzés: Megjegyzés: $\chi^2 = 24,11$; szabadságfok=12; $p = 0,01963$.

A jövedelmi ötödeket a háztartás egy főre jutó éves jövedelme alapján számítottuk.

A minta átlagához képest (30%) a háztartásbeliekre és gyesen lévőkre (22%), a segélyen élőkre (26%) és a foglalkoztatottakra jellemző legkevésbé (26%), hogy a feleség egyedül kezeli a családi kasszát. Ezzel szemben az "egyéb inaktív" kategóriába tartozók 39%-a, a

nyugdíjasoknak pedig 35%-a nyilatkozta azt, hogy náluk a feleség egyedül felelős a pénzügyekért.

A pénzkezelési szokásokat a kérdezett foglalkozása szerint vizsgálva kiderül, hogy a magasabb képzettséget igénylő és magasabb jövedelemmel együtt járó foglalkozásokat űzők azok, akik családjában az átlagosnál kisebb arányban kezeli a feleség egy személyben a közös kasszát (9. táblázat). Leginkább az önállóak, a felső- és középvezetők, valamint a szellemi foglalkozásúak körében igaz ez. Az alacsony státusú foglalkozási csoportokban jóval az átlagos 26 százalék fölött alakul a feleség által egy kézben összefogott kasszák aránya: a betanított munkások és a segédmunkások családjainak 35, illetve 48 százalékában a feleség kezeli a pénzt. Az alkalmazott pénzkezelési mód szempontjából legegyszerűbbnek a szellemi foglalkozású megkérdezettek párkapcsolatai tűnnek, 70 százalékuk válaszolta azt, hogy partnerükkel közösen kezelik a pénzt, és mindössze 17 százalékuk említette, hogy náluk a feleség felel a pénzügyekért.

9. táblázat

A párkapcsolatban élők pénzkezelési szokásai a kérdezett foglalkozása szerint (%) - csak az aktívakra

Foglalkoztatottak	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Összesen
Önálló	64	14	9	13	100 (64)
Felső- és középvezető	60	18	8	14	100 (50)
Alsóvezetők	64	29	-	7	100 (28)
Szellemiek	70	17	4	10	100 (144)
Szaktanácsadók	65	27	2	6	100 (145)
Betanított munkások	55	35	6	3	100 (116)
Segédmunkások, illetve mg-i fizikai dolgozók	41	48	7	4	100 (56)
Összesen	61	26	5	8	100 (603)

Megjegyzés: $\chi^2 = 48,46$; szabadságfok=18; $p=0,0001$.

A tradicionálisabb szokásokkal jellemezhető, és szerényebb anyagiakkal rendelkező vidéki községekben és városokban is a közösen gazdálkodó párok dominálnak átlag körüli arányukkal (10. táblázat). A vidéki városokban az átlagosnál elterjedtebb viszont azoknak a pároknak az aránya, akiknél a feleség egyedül gazdálkodik a családi kasszából (36%). Ezzel szemben a fővárosban a közösen gazdálkodó párok aránya felülreprezentált 68 százalékkal, míg a feleség által irányított pénzkezelés már csak a párkapcsolatban élők alig egyötödére jellemző.

10. táblázat

A párkapcsolatban élők pénzkezelési szokásainak megoszlása a kérdezett lakóhelyének településtípusa szerint az egyéni mintában (%)

Településtípus	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Összesen
Község	59	31	3	6	100 (487)
Város	58	36	2	4	100 (345)

Megyeszékhely	59	28	7	7	100 (228)
Főváros	68	19	5	8	100 (210)
Összesen	60	30	4	6	100 (1270)

Megjegyzés: $\chi^2 = 30,38$; szabadságfok=9; $p > 0,00038$.

3. A partnerek egymáshoz viszonyított társadalmi-gazdasági helyzetének hatása a pénzkezelési szokásokra

Ebben a részben a partnerek egymáshoz viszonyított társadalmi-gazdasági helyzete és a kialakított pénzkezelési mód közötti kapcsolatot elemezzük. Ahogy ezt a bevezetőben is hangsúlyoztuk, azért tartjuk fontosnak ennek vizsgálatát, mert szeretnénk megtudni, hogy Magyarországon milyen mértékben érvényesülnek Pahl erőforrás elméleten alapuló megállapítás. Igaz-e, hogy a partnerek közül az kezeli a kasszát, aki magasabb képzettségű, több jövedelemmel rendelkezik, illetve jelen van a munkaerőpiacon.

Az elemzéshez szükség volt egy olyan változóra, ami a párokat és az általuk tulajdonképpen képviselt családot egyértelműen besorolja valamelyik pénzkezelési kategóriába. A felmérésben a partnerek válaszai konzisztensnek bizonyultak arra vonatkozóan, hogy milyen pénzkezelést alkalmaznak: 90 százalékban a párok ugyanazt a választ adták erre a kérdésre (Melléklet 2-3. táblázat). A magyarázathoz hozzátartozik, hogy az egyéni kérdőív kitöltésénél más családtag – így a másik partner – is jelen lehetett, és ezáltal befolyásolhatta a válaszadót⁷. Teljes bizonyossággal azonban ennek tudatában sem állíthatjuk, hogy befolyásolták egymást a partnerek, hiszen nem tudjuk pontosan ki volt jelen a kérdezésnél, de nem is zárhatjuk ki ennek lehetőségét. Ennélfogva azokat a párokat, ahol konzisztens válaszokat kaptunk, az adott pénzkezelési kategóriába, a többi párt pedig a “nem tudjuk” kategóriába tettük. Az alacsony esetszám miatt itt is összevontuk a részben közös és a független pénzkezelést folytató párokat az “egyéb” kategóriába.

3.1. Iskolázottság

A mintánkban szereplő házaspárok, illetve élettársak iskolai végzettség szerinti összetétele eltér egymástól (Melléklet 4. és 5. táblázat). Szignifikáns összefüggést találtunk a pénzkezelési mód és a feleség, illetve a férj iskolázottsági szintje között (11. táblázat). Minél képzetlenebb a

⁷Erre vonatkozóan annyit tudunk, hogy a férfiak 65 százalékánál volt más felnőtt is jelen a kérdés ideje alatt, akik az esetek 12 százalékában befolyásolták a kérdezettet. A feleségeknek pedig 58 százalékánál volt jelen más felnőtt is a kérdezésnél, és a kérdezők bevallása szerint az esetek 7 százalékában befolyásolták a válaszadót.

feleség, annál valószínűbb, hogy a pár a közös pénzkezelési módot gyakorolja. Például a legfeljebb 8 általánossal rendelkező feleségek 50 százaléka, addig a diplomásoknak 70 százaléka osztja meg a gazdálkodás feladatát párjával. Fordítottan alakul a feleség által irányított pénzkezelést alkalmazó párok megoszlása a mintában. Míg a diplomás feleségek mindössze 14 százaléka, addig a legalacsonyabb végzettségű feleségek 35 százaléka kezeli a családi kasszát. Az alacsony esetszám miatt nem tudunk érdemleges összefüggést kimutatni a férj által irányított pénzkezelés és a férj iskolai végzettsége között.

11. táblázat

A pénzkezelési módok megoszlása a feleségek, illetve férjek iskolai végzettsége szerint (%)

Iskolai végzettség	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Nem tudjuk	Összesen
Feleségek						
Legfeljebb 8 általános	50	35	3	3	10	100 (478)
Szaktmunkás	55	25	4	2	15	100 (190)
Érettségi	65	19	3	4	9	100 (240)
Diploma	70	14	1	9	7	100 (103)
Összesen	57	27	3	3	11	100 (1011)
Férjek						
Legfeljebb 8 általános	46	37	3	4	10	100 (330)
Szaktmunkás	57	28	2	2	11	100 (371)
Érettségi	64	19	2	5	11	100 (178)
Diploma	71	11	3	6	9	100 (129)
Összesen	57	27	3	4	10	100 (1008)

Megjegyzés: Feleségek: $\chi^2 = 52,02$; szabadságfok=12; $p >= 0,0000$;

Férjek: $\chi^2 = 50,2$; szabadságfok=12; $p >= 0,0000$.

Hasonló tendencia érvényesül, ha a férjek iskolai végzettsége és a pénzkezelés módja közötti összefüggést vizsgáljuk. A legképzetlenebb csoportba tartozó férjek 46 százaléka közösen, 37 százalékuk pedig feleségére bízta a családi kassa kezelését. A diplomával rendelkező férjek körében ez az arány a "közös" pénzkezelés javára tolódik el (71%, illetve 11%).

A kérdezett párok több mint felében a partnerek azonos végzettséggel rendelkeznek. A párok csaknem egyharmadában a férfi képzettebb, míg a minta fennmaradó közel egyötödében a nő. A partnerek egymáshoz viszonyított képzettségi mutatója és a pár által alkalmazott pénzkezelési mód között nem találtunk szignifikáns összefüggést (12. táblázat). Az erőforrás elmélet szerint azt várjuk, hogy a képzettebb partner tartja kezében a pénzügyeket, míg az azonos képzettségűek esetében magasan az átlag fölött alakul a közös pénzkezelésük aránya.

12. táblázat

A pénzkezelési módok megoszlása a partnerek egymáshoz viszonyított iskolai végzettsége szerint (%)

	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Nem tudjuk	Összesen

A férj képzettebb	57	25	4	2	11	100 (299)
A feleség képzettebb	56	26	2	4	11	100 (181)
Egyforma végzettségű partnerek	56	28	2	4	10	100 (527)
Összesen	57	27	3	3	10	100 (1007)

Megjegyzés: $\chi^2=4,507$; szabadságfok=8; p=0,809.

Várakozásainkkal ellentétben egyik esetben sem térnek el a párok pénzkézelési szokásai szignifikánsan az átlagos megoszlástól. Az egyforma végzettséggel rendelkező pároknál alakul például legmagasabban azok aránya, ahol a feleség egyedül kezeli a pénzt. Ez valószínűleg abból adódik, hogy az azonos képzettséggel rendelkező párok több mint felét azok a párok alkotják, akik legfeljebb 8 osztályt végeztek, körükben pedig – mint azt az előző fejezetben láttuk – elterjedtebb ez a pénzkézelési mód. Egyedül abban az esetben, ha a férj rendelkezik magasabb végzettséggel, az átlagosnál gyakoribb, hogy ő kezeli a “kasszát” is, de az alacsony esetszám miatt erre vonatkozóan nem vonható le messzemenő következtetés.

Más képet kapunk, ha a relatív képzettségi mutató egyes kategóriáin belül azt is megnézzük, hogy a párok milyen szintű képzettséggel rendelkeznek egymáshoz viszonyítva. Itt akármelyik kategóriáját tekintjük szignifikáns kapcsolat van az iskolai végzettség és a pár pénzkézelése között. Az azonos képzettséggel rendelkező párok esetében minél magasabb az iskolai végzettségük, annál inkább alkalmazzák a közös pénzkézelést, és annál ritkábban fordul elő körükben, hogy a feleség kezeli a kasszát (13. táblázat).

13. táblázat

A pénzkézelési módok megoszlása azokban a háztartásokban, ahol a felek azonos iskolai végzettséggel rendelkeznek (%)

	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Nem tudjuk	Összesen
Legfeljebb 8 általános	48	36	3	4	10	100 (267)
Szaktanácsképző	60	26	2	1	12	100 (111)
Érettségi	70	18	2	4	6	100 (83)
Diploma	70	11	2	8	10	100 (63)
Peremeloszlás	56	28	2	4	10	100 (524)

Megjegyzés: $\chi^2=32,062$; szabadságfok=8; p>=0,001.

A párok csaknem egyharmadára jellemző, hogy a férfi iskolai végzettsége magasabb, mint partneré (14. táblázat). Ebben az esetben hasonló következtetéseket vonhatunk le, mint az azonos képzettségű párokra vonatkozóan. Minél képzettebb a feleség, annál nagyobb az esélye annak, hogy a pár közösen fog gazdálkodni, és annál kisebb, hogy a feleség.

14. táblázat

A pénzkézelési módok megoszlása azokban a háztartásokban, ahol a férj képzettebb, mint a felesége (%)

A feleség képzettsége	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Nem tudjuk	Összesen
Legfeljebb 8 általános	53	33	3	1	11	100 (209)
Szaktanácsadó	58	10	5	5	23	100 (40)
Érettségi	75	8	4	6	8	100 (52)
Peremelosztás	57	25	4	2	12	100 (301)

Megjegyzés: $\chi^2 = 28,87$; szabadságfok=8; $p > 0,000$.

15. táblázat

A pénzkezelési módok megoszlása azokban a háztartásokban, ahol a feleség képzettségű, mint a férj (%)

A férj képzettsége	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Nem tudjuk	Összesen
Legfeljebb 8 általános	41	41	3	2	13	100 (61)
Szaktanácsadó	65	17	2	4	11	100 (98)
Érettségi	59	23	-	14	5	100 (22)
Peremelosztás	56	26	2	4	11	100 (181)

Megjegyzés: $\chi^2 = 19,39$; szabadságfok=8; $p = 0,013$.

Nem ilyen egyértelmű a tendencia azokban az esetekben, amikor a partnerek közül a nő a képzettségű (15. táblázat). Ekkor akármilyen képzettségű is legyen a férj jóval magasabban alakul a feleség által kezelt kasszák aránya, mint azoknál a pároknál, ahol a férj a képzettségű. Úgy tűnik tehát, ha a férfiak képzettségűek társuknál akkor inkább érvényesül a pár pénzgazdálkodásában az egyenlőbb hatalmi viszonyt feltételező közös pénzkezelés.

A fenti eredmények arra utalnak, hogy a pénzkezelési szokások kialakításában a felek egymáshoz viszonyított képzettségénél sokkal inkább számít az, hogy a felek alacsonyan vagy magasán képzettségűek, hiszen a relatív képzettségi mutató nem működik (14. táblázat).

3.2. Munkaerőpiaci státus – egykeresős vagy kétkeresős párok

A párok mintájában a kétkeresős családok aránya 34 százalék, az esetek 19 százalékában csak a férj, 10 százalékában csak a feleség folytat kereső tevékenységet. Összesen a párok 37 százalékában sem a férfi, sem a nő nem dolgozott a felvétel idején. A munkaerőpiaci státus és a pénzkezelés kapcsolatát vizsgálva kiderül, hogy a kétkeresős családokban a párok valamivel nagyobb arányban kezelik együtt a család pénzét, szemben azokkal a párokkal, ahol csak a férj vagy egyik partner sem dolgozik (16. táblázat). Az utóbbiak körében, a többi párhoz viszonyítva jelentősebb azok aránya, akiknél a feleség feladata a "közös kassza" kezelése (32%). Nyilvánvalóan mindez összefüggésben van azzal is, hogy

az inaktív párok nagy része nyugdíjasokat jelent, akik tradicionálisabb pénzkezelési szokásokkal jellemezhetők a fiatalabb, aktív korosztályokhoz képest. A másik magyarázat a párok jövedelmi helyzetéből adódik, az inaktívak csoportja alacsony jövedelemmel rendelkezik, egyrésztük nyugdíjból, másrésztük valamilyen szociális juttatásból él, ami jóval alacsonyabb jövedelemszintet jelent a keresettel rendelkező párokkal szemben. Ahogy már korábban említettük az alacsony jövedelműeknél nagyobb valószínűséggel találunk olyan párokat, ahol a feleség kezeli a család pénzét.

16. táblázat: A párok pénzkezelési szokásai a partnerek egymáshoz viszonyított munkaerőpiaci aktivitása szerint (%)

	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Nem tudjuk	Összesen
Mindketten dolgoznak	61	22	3	4	11	100 (341)
A férj dolgozik	52	29	4	5	11	100 (196)
A feleség dolgozik	58	23	3	3	13	100 (96)
Egyik sem dolgozik	54	32	2	2	10	100 (375)
Összesen	56	27	3	4	10	100 (1008)

Megjegyzés: $\chi^2=15,34$; szabadságfok=12; $p=0,2230$.

Ezt a megállapítást támasztják alá a háztartás jövedelmi helyzetével kapcsolatos eredmények is. A párok egy főre jutó éves háztartás jövedelmének átlagait hasonlítottuk össze a különböző pénzkezelésű háztartásokban. Az F-próba szerint szignifikánsan kevesebb éves egy főre jutó jövedelemmel rendelkeznek azok a háztartások, ahol a feleség kezeli a pénzt (17. táblázat). Az átlagosnál szignifikánsan magasabb a jövedelemmutató az "egyéb" pénzkezelésű, azaz vagy részben közösen, vagy független pénzgazdálkodást megvalósító párok esetében. Azokban a családokban, ahol a férj kezeli a pénzt szintén valamivel magasabban alakul az egy főre jutó jövedelem az átlagnál.

17. táblázat

Az egy főre jutó éves és az éves háztartásjövedelem átlagai a különböző pénzkezelésű pároknál

	Egy főre jutó éves jövedelem átlagok eFt	Esetszám
<i>Átlag</i>	280	985
Közösen	290	552
A feleség	242	268
A férj	287	28
Egyéb módon	309	33
Nem tudjuk	313	104

Megjegyzés: F próba eredménye azt mutatja, hogy a különböző pénzkezelési csoportok jövedelmei szignifikánsan különböznek egymástól: $F=3,96$; szabadságfok=4; $p=0,0034$.

A partnerek egymáshoz viszonyított jövedelmi helyzete nem mutatott szignifikáns kapcsolatot a párok pénzkezelési módjával (18. táblázat). A jövedelemviszony változót a partnerek által becsült egyéni havi nettó jövedelem alapján képeztük, úgy hogy a

maximálisan 5%-os eltérést a partnerek jövedelmei között még azonosnak tekintettünk.

18. táblázat

Partnerek egymáshoz viszonyított relatív jövedelmének alakulása a különböző pénzkezelést folytató párok megoszlása szerint

	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Nem tudjuk	Összesen
A férj keres többet	59	26	2	3	10	100 (541)
A feleség keres többet	48	33	4	4	11	100 (168)
Egyformán keresnek	61	26	-	3	9	100 (119)
Összesen	57	28	2	3	10	100 (828)

Megjegyzés: $\chi^2=11,26$; szabadságfok=8; $p=0,18732$.

Az eredmények az erőforrás elméletet látszanak igazolni. Azokban az esetekben, amikor a partnerek közül a nő rendelkezik magasabb jövedelemmel, az átlagosnál gyakrabban fordul elő, hogy ő kezeli a kasszát is. Ez viszont nem teljesül akkor, amikor a férj keres többet. Ehhez azonban hozzá kell tennünk, hogy a partnerüknél magasabb jövedelemmel rendelkező nők a legalsó jövedelmi csoportban fordulnak elő leginkább (Melléklet 7. táblázat). Azaz a pár alacsony jövedelmi szintje mindenképpen befolyásolja azt, hogy milyen pénzkezelési módot alkalmaznak. Az egyforma jövedelemmel rendelkező párok körében a várttal megegyezően magasabb a közös pénzkezelésük aránya (61%) a többi kategóriához viszonyítva.

4. Összefoglalás

A magyar családok pénzkezelési szokásait ma is a partnerek által összeadott közös kassa jellemzi. A közös kassa kezelésében viszont változás figyelhető meg: a hatvanas-hetvenes évek óta emelkedik a közös pénzkezelést alkalmazó háztartások aránya, a feleségek által egy kézben összefogott pénzkezeléssel szemben. Tehát azt mondhatjuk, hogy a magyar családok pénzkezelési szokásai a társak között egyenlőbb viszonyokat feltételező közös pénzkezelés irányába mutat.

A pénzkezelés megválasztását jelentősen befolyásolja a partnerek szocio-ökonómiai helyzete és a szülőktől átvett pénzkezelési minták is. Nagyobb valószínűséggel kezelik a feleségek a pénzt azokban a háztartásokban, amelyek alacsony jövedelemmel rendelkeznek, ahol a partnerek idősek, alacsony képzettségűek és foglalkozási státusúak. Tovább növeli ezt az esélyt, ha a pár még vidéki is. A közös pénzkezelés leginkább a magas jövedelmű háztartásokban valósul meg, ahol a partnerek 18-34 évesek, legalább érettségizettek, magas státusú foglalkozást űznek és fővárosi lakosok.

Az erőforrás elméleten alapuló Pahl-i modell szerint a pénzkezelés a családon belüli hatalmi viszonyok indikátorának tekinthető. A partnerek egymáshoz viszonyított képzettsége munkaerőpiaci és jövedelmi helyzete befolyásolja a közöttük kialakult hatalmi viszonyt, amely a partnerek pénzkezelési módjában is kifejezésre jut. A magyar adatok elemzésekor a partnerek egymáshoz viszonyított indikátorai nem mutattak szignifikáns kapcsolatot a pár által alkalmazott pénzkezelési móddal. Ez részben azzal magyarázható, hogy a párok már eleve hasonló szocio-ökonómiai háttérrel rendelkeznek, amikor összekerülnek, így valószínűleg nem a párok egymáshoz viszonyított helyzete, hanem a párok konkrét szocio-ökonómiai helyzete a meghatározó a nemek közötti munkamegosztás, így a pénzkezelési mód megválasztásában is. Kérdés azonban, hogy napjaikban, amikor a pénznek egyre fontosabb szerep jut, hogyan fognak változni a családon belüli pénzkezelés viszonyai. Ki fogja kezelni a kasszát?

Hivatkozások

- Hoffmann Istvánné (1977): A magyar háztartások gazdálkodási modellje, KJK. Budapest, 1977
- Dr. Hoffmann Istvánné (1990): Háztartásgazdálkodás a mai Magyarországon, Mikrogazdasági Kutatások, 1990.
- Hoffmann Istvánné (1997): Rend a lelke mindennek. Gazdálkodás a családban. Családi archiváló rendszer. Perfekt-Polgár Kiadó.
- Nagy Ildikó (1995): "Ki az úr a háznál?" A magyar családok pénzkezelési szokásai. Szakdolgozat. BKE, Budapest, 1995.
- Nagy Ildikó (1998): Pénzkezelési szokások. In Szivós P. és Tóth István György (ed.): Társadalmi tény-kép, 1998. TÁRKI Monitor jelentések. 1998. december.
- J. Pahl (1983): The allocation of money and the structuring of inequality within marriage, *Sociological Review*, 1983. 31.2.
- J. Pahl (1990): Household spending, personal spending and the control of money in marriage, *Sociology*, 1990 (24).

Melléklet

1. táblázat

Az 1994-es és 1998-as egyéni súlyozott minták jellemzői (%)

	1994	1998
Nem		
Nő	53,1	54,1
Férfi	46,9	45,9
Összesen (N)	100,0 (973)	100,0 (1272)
Korosztályok		
18-34	25,3	21,5
35-44	25,3	20,7
45-54	20,0	24,9
55-64	17,4	18,2
65-xx	12,1	14,5
Összesen (N)	100,0 (973)	100,0 (1272)
Iskolai végzettség		
Legfeljebb 8 általános	35,7	39,3
Szakmunkás	27,9	26,7
Érettségi	24,6	21,5
Diploma	11,8	12,4
Összesen (N)	100,0 (973)	100,0 (1271)
Településtípus		
Község	39,5	38,3
Város	24,1	27,1
Megyeszékhely	18,5	17,9
Főváros	17,9	16,5
Összesen (N)	100,0 (973)	100,0 (1270)
Munkaerőpiaci státus		
Foglalkoztatottak*	54,2	49,6
Nyugdíjasok	30,3	35,6
Háztartásbeli vagy gyesen gyeden van	5,1	5,2
Segélyen élők**	1,6	4,3
Egyéb inaktívak***	6,6	5,2
Összesen (N)	100,0 (972)	100,0 (1267)
Foglalkoztatottak		
Önálló	10,3	10,6
Felső- és középvezető	5,9	8,3
Alsóvezetők	5,1	4,6
Szemleiek	25,0	23,9
Szakmunkások	31,6	24,0
Betanított munkások	16,9	19,2
Segéd munkások, mg-i fizikai dolgozók	5,7	9,3
Összesen (N)	100,0 (544)	100,0 (603)

Megjegyzések:

*A foglalkoztatottak kategóriájába beletartoznak az alkalmazásban álló sorkatonák és azok a személyek, akik gyesen gyeden vannak vagy gyermeknevelési támogatásban részesülnek és van munkahelyük.

**Segélyen élők: azok a személyek tartoznak ide, akik munkanélküli vagy szociális segílyt kapnak.

***Egyéb inaktívak: sorkatonák, tanulók, egyéb inaktív keresők, egyéb eltartottak, segítő családtagok.

2. táblázat

A partnerek válaszainak konzisztencia vizsgálata – az érvényes válaszok százalékában

	A férj válaszai						
A feleség válaszai	Közösen	A feleség	A férj	Részben közösen	Külön- külön	Egyéb módon	Összesen
Közösen	57	4	0,3	0,4	0,1	0,1	61 (619)
A feleség	3	27	1	-	-	-	30 (303)
A férj	1	0,1	3	-	-	-	4 (37)
Részben közösen	1	-	-	1	-	-	3 (26)
Külön-külön	0,1	0,1	-	0,1	1	-	1 (13)
Egyéb módon	-	-	-	-	-	1	1 (10)
Összesen	61 (617)	31 (313)	4 (37)	2 (19)	1 (11)	1 (11)	100 (1008)

3. táblázat

A pénzkezelési módok megoszlása a párkapcsolatban élő nők, férfiak körében, illetve a párok által adott konzisztens válaszok százalékos megoszlása (%)

	A feleség szerint	A férj szerint	Konzisztens válaszok*
Közösen	61	61	63
A feleség	30	31	30
A férj	4	4	3
Részben közösen	3	2	2
Külön-külön	1	1	1
Egyéb módon	1	1	1
Összesen (N)	100 (1013)	100 (1010)	100 (903)

Megjegyzés: *Konzisztens válaszon értjük azt, amikor a két partner válasza megegyezett egymással.

4. táblázat

A házas, illetve élettársi kapcsolatban élő nők és férfiak iskolázottság szerinti megoszlása (%)

	Feleség, ill. élettárs	Férj, ill. élettárs
Legfeljebb 8 általános	47	33
Szakmunkás	19	37
Érettségi	24	18
Diploma	10	13
Összesen (N)	100 (1014)	100 (1013)

5. táblázat

A partnerek egymáshoz viszonyított képzettsége az összes válasz százalékában (%)

	Feleség				
Férj	Legfeljebb 8 általános	Szakt munkás	Érettségi	Diploma	Összesen (N)
Legfeljebb 8 általános	27	4	2	0,4 (4)	33 (332)
Szakt munkás	16	11	8	2	37 (373)
Érettségi	4	3	8	2	18 (177)
Diploma	1 (10)	1 (6)	5	6	13 (132)
Összesen (N)	47 (240)	19 (190)	24 (240)	10 (104)	100 (1014)

Megjegyzés: $\chi^2=524,91$; szabadságfok=9; $p>0,0000$.

6. táblázat

Pénzkezelési szokások az egy főre jutó éves háztartásjövedelem alapján képzett jövedelmi ötödök szerint (%)

	Közösen	A feleség	A férj	Egyéb módon	Nem tudjuk	Összesen
1. jövedelmi ötöd	50	34	3	4	9	100 (199)
2.	58	29	2	4	8	100 (198)
3.	60	26	3	1	11	100 (196)
4.	54	28	5	1	12	100 (195)
5. jövedelmi ötöd	59	20	3	7	12	100 (198)
Összesen	56	27	3	3	11	100 (986)

Megjegyzés: $\chi^2=30,5$; szabadságfok=16; $p=0,01560$.

7. táblázat

A partnerek egymáshoz viszonyított jövedelmi helyzete jövedelmi ötödök szerint (%) – a párok mintájában

	1. ötöd	2. ötöd	3. ötöd	4. ötöd	5. ötöd	Összesen (N)
A férj keres többet	13	21	22	23	22	100 (539)
A feleség keres többet	28	20	14	17	21	100 (169)
Egyformán keresnek	21	15	23	19	22	100 (117)
Összesen	17	20	20	21	22	100 (825)

Megjegyzés: $\chi^2=26,81$; szabadságfok=8; $p=0,00076$.